EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION

Bryssel den 14.11.2006
KOM(2006) 697 slutlig

MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN

Ekonomiska reformer och konkurrenskraft: det viktigaste i den europeiska konkurrenskraftsrapporten 2006

{SEK(2006) 1467}

MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN

Ekonomiska reformer och konkurrenskraft: det viktigaste i den europeiska konkurrenskraftsrapporten 2006

1. INLEDNING: EN NY RAPPORT TILL STÖD FÖR DEN EUROPEISKA STRATEGIN FÖR TILLVÄXT OCH SYSSELSÄTTNING

I det här meddelandet presenteras resultat och budskap från kommissionens europeiska konkurrenskraftsrapport 2006[1].

Tonvikten i konkurrenskraftsrapporten ligger på att analysera frågor med anknytning till produktivitetens utveckling, eftersom denna en viktig indikator på konkurrenskraft på lång sikt. Med konkurrenskraft menas här en långsiktig ökning av en nations eller regions levnadsstandard och en låg ofrivillig arbetslöshet. För en enskild bransch innebär konkurrenskraft att bevara och förbättra ställningen på världsmarknaden.

I den reviderade Lissabonstrategin för tillväxt och sysselsättning görs åtskillnad mellan makroekonomiska, mikroekonomiska och sysselsättningspolitiska utmaningar, varför konkurrenskraftsrapporten har fått en ny utformning för att bidra till en fast analytisk grund för den mikroekonomiska delen av Lissabonstrategin. Detta innebär också att analysen av frågorna i den här rapporten ligger närmare den politiska dagordningen.

Syftet med det här meddelandet är inte att lägga fram konkreta åtgärder eller en handlingsplan, utan att stödja beslutsfattandet genom att belysa några slutsatser och rekommendationer från en ekonomisk analys av betydelse för politiken.

Efter en genomgång av den senaste utvecklingen av tillväxten, produktiviteten och sysselsättningen i Europa behandlas olika aspekter med anknytning till tre av de fyra prioriterade åtgärderna i den reformagenda som Europeiska rådet lade fram vid sitt vårmöte 2006: *kunskap och innovation*, *frigörande av företagens potential* samt *en effektiv och integrerad energipolitik*. I fyra kapitel avhandlas i tur och ordning avregleringen av de europeiska energimarknaderna, regelverket mot bakgrund av strategin för tillväxt och sysselsättning, innovationsfinansiering samt det innovationspolitiska begreppet ”pionjärmarknad”. Dessutom granskas två spetstekniska europeiska branschers konkurrensläge: produktion av varor och tjänster inom informations- och kommunikationsteknik samt läkemedelsindustrin. Slutligen presenteras indikatorer på konkurrenskraften på sektorsnivå i en statistisk bilaga.

[1] Arbetsdokument från kommissionen SEK(2006) 1467 av den 14.11.2006, *Europeisk konkurrenskraftsrapport 2006*.

2. ALLMÄNT OM KONKURRENSKRAFTEN: UPPMUNTRANDE TECKEN PÅ ATT NÅGOT HÅLLER PÅ ATT GÖRAS ÅT DE SENASTE ÅRENS DÅLIGA RESULTAT MED ATT FÖRBÄTTRA KONKURRENSKRAFTEN

Det senaste årtiondet har BNP per capita i EU-25 vuxit långsammare än i USA, och tillväxten i real BNP, arbetskraftens produktivitet och den totala faktorproduktiviteten i EU har mattats av eller stagnerat under perioden 1990–2004. Dessa tendenser har strukturella drag, och denna medvetenhet, som de europeiska beslutsfattarna delar, innebär att tillräckligt starka politiska insatser behövs. I Lissabon 2000 kom Europeiska rådet överens om att ge den europeiska konkurrenskraften en ny start. Lissabonstrategin reviderades 2005 med ökad tonvikt på politiska insatser för tillväxt och fler och bättre arbetstillfällen. Centrala delar av strategin för tillväxt och sysselsättning är bl.a. att öka produktivitetstillväxten genom investeringar i FoU, förbättra EU:s infrastruktur, förbättra humankapitalet och främja konkurrensen. Detta skulle bidra till ett bättre tillvaratagande av globaliseringen. Denna strategi bör ses i det vidare sammanhanget mot bakgrund av den hållbara utvecklingen som kräver att nuvarande behov skall tillgodoses utan att framtida generationers möjligheter att tillgodose sina behov inskränks.

Ett första uppmuntrande tecken är en tendens mot högre sysselsättning i många av EU:s medlemsstater. Detta är i viss mån en följd av de senaste årens arbetsmarknadspolitiska reformer. Trots det når sysselsättningen i de flesta länderna fortfarande inte upp till Lissabonmålen.

I EU har den senaste tidens ökade sysselsättning motsvarats av endast små ökningar av arbetskraftens produktivitet. Dessa nedslående resultat i EU:s arbetskraftsproduktivitet kan förklaras med små investeringar och en generellt låg tillväxttakt i den totala faktorproduktiviteten. Den totala faktorproduktiviteten har vuxit långsamt ända sedan avmattningen i mitten av 1990-talet. Detta visar att man inte längre kan vänta med reformer i linje med prioriteringarna i strategin för tillväxt och sysselsättning. Produktivitetsökningar tack vare omorganisering och omfördelning av produktionen, genom en mer kompetent arbetskraft, och genom införandet av nya produkter och processer, särskilt informations- och kommunikationsteknik (IKT) kan bidra till ökad efterfrågan på investeringar och ökad arbetskraftsproduktivitet genom ökad kapitalintensitet.

Den senaste utvecklingen tyder på en snabbare ekonomisk tillväxt i EU, från 1,7 % under 2005 till 2,8 % under 2006. Detta skulle i så fall bli den högsta tillväxten i EU-25 sedan 2000, och den åtföljs av högre sysselsättning och produktivitetstillväxt och minskad arbetslöshet. De stigande oljepriserna har uppenbart påverkat den europeiska tillväxten negativt om än i begränsad omfattning. Med hjälp av simuleringar kan de långsiktiga energiprisvariationernas effekter kvantifieras och deras många olika konsekvenser i olika länder och sektorer illustreras. Trots energiprisökningarna i år återhämtar sig EU:s ekonomi uppenbarligen mycket starkt. Tillsammans med den nya inriktningen på partnerskapet för tillväxt och sysselsättning utgör detta ett unikt tillfälle att kraftsamla till de nödvändiga strukturreformerna.

3. KONKURRENSKRAFTENS PÅDRIVARE

<u>Avreglering av energimarknaden:</u> stark känslighet för incitament gör det än nödvändigare med en omsorgsfull utformning av politiken

De europeiska energimarknaderna har hållit på att avregleras sedan början av 1990-talet. I rapporten bedöms några av konsekvenserna av avregleringen av de europeiska el- och gasmarknaderna. Dessutom behandlas avreglering i största allmänhet, bl.a. med erfarenheter utanför EU.

Resultaten tyder på att konkurrensutsättningen i allmänhet medfört en mer kostnadseffektiv drift och att en del av besparingarna kommit konsumenterna till godo. Däremot har grossistmarknaderna för el och gas visat sig särskilt sårbara för marknadskrafterna på grund av kvardröjande tidigare industristrukturer och de här marknadernas särdrag. De etablerade operatörerna har ett fortsatt starkt grepp om produktionen, importen och centrala delar av infrastrukturen. I synnerhet krävs effektiva tillsynsmyndigheter för att ta itu med denna fråga. Konkurrensen på detaljistmarknaderna fungerar ännu inte korrekt i de flesta fallen. Energidirektiven innehåller dock bestämmelser om krav på tillhandahållande av samhällsomfattande och allmännyttiga tjänster samt särskilda konsumentskyddsregler.

När det gäller FoU tyder uppgifterna om följderna för innovationen på att FoU-satsningarna ändrar karaktär efter avregleringen: företagens innovationsfokus förskjuts från (allmännyttig) teknikinnovation mot kostnadsbesparande teknik och konsumenttjänster. Även om de totala FoU-utgifterna förefaller ha minskat, tycks inriktningen på effektivitetshöjande innovation ha ökat. Följaktligen kan ytterligare politiska åtgärder komma att behövas för att uppmuntra energigrundforskning så att den återtar sin position före avregleringen.

Både teorin och de praktiska erfarenheterna tyder på att priserna på avreglerande marknader på kort sikt kan vara variera mer och att efterfrågan kan behöva anpassas till tillgänglig kapacitet oftare än före avregleringen. Även om dessa prisfluktuationer ibland betraktas som icke önskvärda är efterfrågans mer allmänna inverkan för att rensa upp på marknaden förenlig med en ökad effektivitet på lång sikt. En annan fråga är att en olämplig utformning av marknaden kan leda till låga investeringar som är ineffektiva[2], särskilt om priserna inte avspeglar energins verkliga värde med tillhörande lägre avkastning eller om otillräcklig frikoppling av företag gör att nätoperatörerna gynnar sina närstående leverantörsföretag. På reglerade marknader (t.ex. infrastruktur) måste incitament till effektiva investeringar utformas, särskilt om även (transnationell) transportkapacitet berörs. Faktorer som komplicerade förfaranden som införs av myndigheterna kan också medverka till lägre investeringar. Otillräckliga investeringar i elproduktionskapacitet kan leda till elbrist och strömavbrott.

Av den ekonomiska analysen i rapporten framgår att de politiska åtgärderna främst bör inriktas på en tydlig fördelning av marknadsaktörernas rättigheter och skyldigheter, särskilt under perioder då det råder brist. Dessutom kommer främjandet av mer likvida grossistmarknader, särskilt för framtidsinriktade kontrakt, att hjälpa konsumenterna att

---

[2] Marknadens utformning omfattar flera element: grossistmarknader, detaljistmarknader, bränslemarknader, kapacitetsmarknader, mekanismer för hantering av överbelastning, balanseringsmekanismer.

försäkra sig mot prisfluktuationer. Effektiva marknader förutsätter mer öppenhet: en mekanism på EU-nivå för att bättre övervaka tillgång och efterfrågan på EU:s energimarknader, kartlägga brister i infrastruktur, leveranser och lager skulle bidra till ökad öppenhet kring försörjningstryggheten på energiområdet i EU.

Slutligen är miljökonsekvenserna från avregleringen av elmarknaden enligt både teorin och de empiriska resultaten oklara. Även om energiförbrukningen ökar med lägre priser kan ökad bränsleeffektivitet och ändrad teknikmix till följd av den ökade konkurrensen leda till lägre utsläpp[3]. I allmänhet strider inte avregleringen mot miljömålen. Avregleringen kan också förstärka effekterna av marknadsbaserade miljösystem, t.ex. det europeiska systemet för handel med utsläppsrätter.

Regelverk: bred uppslutning kring principerna för bättre lagstiftning trots olika åtaganden

En förbättrad affärsmiljö genom uppmuntran till entreprenörskap och tillämpning av principerna för bättre lagstiftning är i dag ett mål som alla i EU kan samlas kring. Spridningen av verktyg för bättre lagstiftning är därför uttryckligen prioriterat i strategin för tillväxt och sysselsättning. Det är mycket glädjande att medlemsstaterna i sina nationella reformprogram från 2005 uttrycker sin beslutsamhet att reformera lagstiftningsrutinerna. Dessa reformer kompletterar initiativet Lagstifta bättre på gemenskapsnivå, vilket omfattar förenkling av befintlig lagstiftning, systematiska konsekvensbedömningar för ny lagstiftning, förbättrat samråd med berörda parter samt mätning och minskning av administrativa kostnader. Arbete med kvantitativa mål för minskning av administrativa kostnader pågår också.

Det är vanskligt att isolera regelverkets inverkan på ekonomin. Den fortfarande begränsade forskningen på området tyder dock på att regelverket kan ha avsevärda positiva eller negativa (om det är illa utformat) effekter på de ekonomiska resultaten och på innovationen. I konkurrenskraftsrapporten analyseras de många olika åtgärder för bättre lagstiftning som föreslås i de nationella reformplanerna och på andra håll i alla de 25 EU-länderna. Åtgärderna varierar visserligen avsevärt när det gäller löptid, djup, grad av institutionalisering och förmodad effekt, men de flesta medlemsstaterna planerar en eller flera högt profilerade insatser på området. Dessutom redogör medlemsstaterna för centrala åtgärder med tydliga fördelar på kort sikt, t.ex. att man har ett enda ställe att vända sig till för att registrera ett företag. De nationella reformplanerna och utvecklingen sedan deras offentliggörande i fjol utgör således ett tydligt steg i rätt riktning för regelklimatet i EU. De stora skillnaderna mellan de enskilda medlemsstaternas åtgärder beror ofta på att medlemsstaterna befinner sig i olika faser av sin utveckling av ett system för bättre lagstiftning.

Här bör framhållas det faktum att ett system för bättre lagstiftning inte i sig nödvändigtvis medför väsentligt mindre lagstiftning. Av de sju medlemsstater som enligt befintliga indikatorer grovt kan kategoriserats som länder med förhållandevis restriktiva regelverk, enligt OECD:s definitioner, har två presenterat en uppsättning åtgärder i sina nationella reformplaner som omfattar alla eller nästan alla delar av agendan för bättre lagstiftning, och de flesta andra vidtar åtgärder inom åtminstone två områden. Med detta i åtanke kan dock sägas att ett antal av de åtta medlemsstater som räknas till dem med mindre restriktiva regelverk också återfinns bland länderna med åtgärder inom alla eller nästan alla delar av agendan för bättre lagstiftning.

---

[3] Den senare effekten är känslig för olika ingångsvillkor i olika länder.

Allt fler länder (18) håller på eller planerar att införa egna system för konsekvensbedömning, i likhet med vad som redan håller på att hända på kommissionen och i ett litet antal medlemsstater. Detta torde bidra till ännu högre kvalitet på den framtida lagstiftningen med avseende på frågor av betydelse för den nationella och den europeiska konkurrenskraften. Framstegen har dock hittills kommit långsamt och man bör ha i åtanke att fördelarna med system för konsekvensbedömning kräver några år för att infinna sig. Vidare råder oro att begränsade resurser kan utgöra ett allvarligt hinder på flera områden. Om inte dessa resursproblem löses kan ny lagstiftning komma att sakna den ökade kvalitet som följer av konsekvensbedömningar där man systematiskt bedömer ekonomiska, sociala och miljömässiga konsekvenser som ett led i en integrerad process.

Att inrätta ett fullständigt, integrerat system för bättre lagstiftning bör vara alla medlemsstaters mål på medellång eller lång sikt. Självfallet krävs brådskande åtgärder för att lägga grunderna för systemet. Om åtgärderna är varaktiga lämnas ett bidrag till bättre villkor för företagande, minskade administrativa kostnader (som är särskilt stora i vissa branscher), minskade hinder för marknadstillträde, ökad konkurrens och i slutändan högre ekonomisk tillväxt. Själva processen för bättre lagstiftning befinner sig fortfarande i sin linda och dess framgång på längre sikt kommer att påverkas av många faktorer som endast med svårighet kan förutses. Den uppriktighet med vilken de föreliggande förslagen genomförs kommer också att ha stor betydelse.

Av den här bedömningen framgår att framsteg redan gjorts i hela EU och att samtliga medlemsstater satsar på bättre lagstiftning och på företagsmiljön i stort, men att de riktiga utmaningarna kvarstår. Naturligt nog är det för de länder som hittills lagt mindre vikt vid bättre lagstiftning både mer brådskande men också potentiellt mer fördelaktigt att kraftsamla kring agendan för bättre lagstiftning, jämfört med de länder som redan hunnit längre. De medlemsstater som har ett sämre utgångsläge bör satsa mer på att inrätta fullständiga system för bättre lagstiftning.

Innovationsfinansieringen får den uppmärksamhet som krävs, men några brister kvarstår

I rapporten behandlas först enskilda finansiella problem med anknytning till innovation och den lämpliga politiska lösningen på dem. Offentligt stöd kan ges i olika former: direkt som bidrag och lån, indirekt som lånegarantier eller skattelättnader för FoU, samt riskkapital-satsningar. I rapporten diskuteras bra lösningar för statligt stöd, underbyggt av ekonomisk teori, och lösningar av betydelse för politiken. Slutsatserna kompletteras med en översyn av de innovationsfinansierande åtgärder som medlemsstaterna presenterade i sina nationella reformprogram i oktober 2005.

På senare år har alltfler länder använt skattelättnader för att uppmuntra FoU, och i många länder har de FoU-relaterade skattelättnaderna utvidgats. Medlemsstaternas nationella reformprogram från oktober 2005 bekräftar den här tendensen. De visar också på att myndigheterna lägger ökad vikt vid en tålig riskkapitalbransch. Pågående, utvidgade eller nya satsningar rapporteras från nästan alla medlemsstater, i synnerhet när det gäller investeringar på ett tidigt stadium. Särskilt bör framhållas att vissa länder också tillkännager satsningar på privata investerare, s.k. företagsänglar. Däremot görs mindre för att underlätta riskkapitalets rörlighet över gränserna. Samma sak gäller lånefinansiering av innovativa projekt: endast några få medlemsstater tillkännager åtgärder på det området.

Den stora variationen av system och instrument och den ofta nämnda avsikten att se över och omstrukturera dem tyder på mycket experimenterande. Det finns uppenbarligen utrymme att

lära av varandra och utbyta bra lösningar, vilket skulle vara mycket enklare om de befintliga åtgärderna utvärderades oftare, mer systematiskt och på ett mer jämförbart sätt. Ibland finns det också många olika instrument inom ett land, vilket nödvändiggör mer systematiska satsningar på att informera de potentiella användarna men också för att göra de befintliga instrumenten enklare och mer lättillgängliga.

Sammanfattningsvis förefaller det som om större satsningar bör styras till att underlätta tillhandahållandet av riskkapital över gränserna och lånefinansiering av innovativa projekt. Tillhandahållandet av riskkapital i tidiga skeden uppmärksammas i många länder, men är dock tydligt ett område där mer bör göras. Vidare bör befintliga system utvärderas och förenklas mer systematiskt, och man bör fortsätta att lära av varandra.

Det måste dock sägas klart och tydligt att även om dessa satsningar är nödvändiga är de inte tillräckliga för att uppnå det övergripande målet att omvandla den europeiska ekonomin till en mer dynamisk och kunskapsbaserad ekonomi. Förutom en samlad politik för forskning, utveckling och innovation förutsätter detta också genomförande av de reformer som kommer att ge skjuts åt ekonomin i allmänhet, särskilt när det gäller företagsklimat, konkurrens, handel med länder utanför EU, utbildning och arbetsmarknad.

Pionjärmarknader kan bidra till en innovationspolitik som föregriper behov på världsmarknaden

Rapporten innehåller en genomgång av vad som skrivits om begreppet pionjärmarknad, ett användbart begrepp för att bättre förstå faktorerna bakom internationellt framgångsrik innovation och ny teknik, särskilt om innovativa tekniklösningar konkurrerar med varandra.

Även om konceptet pionjärmarknader främst är relevant för företagen kan det också hjälpa regeringarna att utforma en effektivare teknikpolitik i syfte att underlätta företagens framgångar med sina innovationer på världsmarknaden. Här kan några allmänna kriterier för utformningen av innovationspolitikens olika delar (t.ex. finansieringsprogram, offentlig upphandling, regelverk och standardisering) tillämpas: hänsyn till den globala marknadens behov och utländska kunders önskemål, överföring av den inhemska marknadens önskemål utomlands, satsning på lägre produktionskostnader, möjliggörande av konkurrens mellan olika innovativa konstruktioner samt beaktande av globala tendenser (även om det senare är mycket krävande, då det är svårt att identifiera en viss förändring som en global tendens).

I alla politiska insatser som syftar till att understödja en pionjärmarknads framväxt är det därför av central betydelse att föregripa världsmarknaden, utforma innovationer som tillgodoser dessa framtida globala behov och skapa kostnadsfördelar som är tillräckligt stora för att övertyga andra länder att följa efter, utan att man lägger sig i konkurrenskrafternas spel.

För att omsätta begreppet pionjärmarknader i praktiken på EU-nivå har kommissionen föreslagit i sitt färska meddelande om innovation[4] att för det första samråda med de berörda parterna, särskilt teknikplattformarna och innovationspanelerna inom Europe INNOVA, för att utpeka områden där en kombination av politiska insatser på tillgångs- och efterfrågesidorna kan underlätta framväxten av innovationsvänliga marknader, och för det andra att inleda pilotprojekt för pionjärmarknader på de mest lovande områdena under 2007.

---

[4] Kommissionens meddelande KOM(2006) 502 av den 13.9.2006, *Kunskap i praktiken: en brett upplagd innovationsstrategi för EU*.

Med ledning av dessa erfarenheter kommer kommissionen att utarbeta en heltäckande strategi för pionjärmarknader.

4. KONKURRENSKRAFT I ENSKILDA SEKTORER

Förutom en översyn av de ekonomiska reformerna (energiavreglering och regelverk) och politik för att förbättra innovationsresultaten skärskådas i rapporten också två betydelsefulla, snabbväxande och högteknologiska sektorers konkurrensläge: informations- och kommunikationsteknik (IKT) samt läkemedelsindustrin.

IKT-industrier behöver mer FoU och en politik som underlättar förändringar

Beträffande IKT finner kommissionen i rapporten att EU har komparativa fördelar när det gäller specialiserade varor av högre kvalitet till högre priser. Den ökande handeln med insatsvaror, som främst utgörs av handel mellan näringsidkare, tyder på att en del av importen används som insatsvaror för mer komplexa färdiga varor med högre värde.

Globaliseringen har mångfaldigat möjligheterna att dela upp produktionsprocessen och förlägga komponentproduktionen efter de olika platsernas komparativa fördelar. Därför konstrueras chipen i Europa medan de massproduceras i Sydostasien; programvara utvecklas i europeiska programvaruverkstäder, medan själva kodningen utförs i Indien. Närhet till kunderna för specialiserade produkter, t.ex. kundanpassad programvara, är ett annat argument för att förlägga produktionen till EU. Uppgifterna tyder på att kunskapsintensiv produktion, produktutveckling och strategisk FoU fortfarande förläggs till Europa, medan arbetskraftsintensiv produktion av mogna, standardiserade varor förläggs till Asien. Ökande FoU-investeringar i Kina och Indien kan dock leda till att detta förhållande ändras framöver.

Trots det har IKT-producenter i de nya medlemsstaterna visat att det fortfarande är möjligt att konkurrera i EU med billig, storskalig produktion såsom isolerade kablar, radio- och tevemottagare och annan konsumentelektronik samt datorer. Emellertid är det osannolikt att denna produktion är konkurrenskraftig på längre sikt. Därför är det nödvändigt att ytterligare stärka kopplingarna mellan innovationssystemen inom EU för att tillvarata den förhållandevis välutbildade arbetskraftens potential i de nya medlemsstaterna.

EU har särskilt specialiserat sig på produktion av kommunikationstjänster, IT-tjänster och programvara. När det gäller IKT i tillverkningsindustrin återfinns EU:s komparativa fördelar inom produktion av vetenskapliga instrument, elektroniska produkter och teleutrustning av hög kvalitet. Svaret på lågkostnadsproducenternas utmaning är att klättra upp högre på kvalitetsstegen och snabbt skapa ett flöde av nya innovativa produkter som tillgodoser den ökande efterfrågan på avancerade varor och tjänster. Med rätt sektorsspecifik och allmän mikroekonomisk politik skulle detta mål lättare kunna nås.

I jämförelse med andra sektorer är EU:s IKT-sektor FoU-intensiv. Med tanke på den eftersläpning som redan finns jämfört med de största konkurrenterna är det dock viktigt att ytterligare öka FoU-investeringarna i branschen för att bevara konkurrenskraften i framtiden. Detta är inte direkt nödvändigt för EU:s storföretag, men däremot helt avgörande för småföretag och nystartade företag. Detta belyser en mer omfattande svaghet när det gäller att uppbåda och finansiera forskning i små, innovativa företag och som inte kan hanteras endast med sektorsspecifika åtgärder. I stället krävs sådana övergripande politiska insatser som

behandlades i samband med innovationsfinansiering. Detta är också uppenbarligen en sektor där begreppet pionjärmarknad har betydelse för utformningen av enskilda politiska insatser.

Sammanfattningsvis kan IKT-marknaderna förändras mycket snabbt och innovation är en avgörande faktor för konkurrenskraften på längre sikt. Förutom de sektorsspecifika politiska villkoren som kan underlätta sektorns vidare utveckling är affärsklimatet i stort, marknadstillsynen och innovationssystemet av största betydelse för att underlätta anpassningar till förändrade förutsättningar.

Läkemedel: systematiska svagheter hämmar en tillväxtindustri

Europas läkemedelsbransch växer räknat som produktion, sysselsättning och andel av den globala exporten. Dessa goda resultat beror bl.a. på utlokalisering av amerikansk produktion till Europa men också på ökad förmåga till kostnadskonkurrens.

Bilden i stort är dock oroväckande. Den europeiska läkemedelsindustrin släpar allvarligt efter den amerikanska räknat i arbetskraftsproduktivitet, betydligt mer än i tillverkningsindustrin i stort. Produktivitetsökningen i USA berodde främst på ökad kapitalintensitet, medan den viktigaste faktorn i Europa var ökad total faktorsproduktivitet. Kapitalintensiteten ökade blygsamt i Europa.

Sedan 2000 har USA befäst sin ställning som centrum för innovation inom läkemedel. Amerikanska företag innehar majoriteten av de biofarmaceutiska patenten, och denna dominans ökar. Vidare spelar amerikanska företag en nyckelroll i den globala arbetsfördelningen i fråga om läkemedelsinnovation, vilket visas av deras andelar av gemensamt uppfunna patent på internationell nivå. Dessa tendenser bekräftas av uppgifter om utfärdande av patent. Det amerikanska innovationssystemets interna struktur är en viktig anledning till landets konkurrensfördelar och industriellt ledande ställning. Särskilt har bioteknikSektorn stor betydelse för att knyta samman utnyttjande av nya forskningsmöjligheter med klinisk och marknadsinriktad verksamhet.

Den amerikanska marknaden för läkemedel är både mer koncentrerad och mer instabil än den europeiska. Med andra ord innebär den högre koncentrationen på den amerikanska marknaden inte att den är mindre konkurrenskraftig. Tvärtom råder stark konkurrens på den amerikanska marknaden: produkter ersätts mycket oftare än i EU eller Japan, och konkurrensen från generikaproducenter är avsevärd. Förhållandena på den amerikanska marknaden överensstämmer med dem som råder på en marknad med Schumpetersk konkurrens, där innovatörer kan få tillfälliga kvasimonopolistiska vinster, vilket i sin tur uppmuntrar till innovation hos konkurrenterna som snabbt leder till mer innovativa produkter och en hög omsättning av marknadsandelar. En sådan dynamisk konkurrens är mindre påtaglig i EU som helhet och särskilt i vissa kontinentaleuropeiska länder.

Europa släpar efter USA i sin förmåga att alstra, organisera och upprätthålla innovationsprocesser och produktivitetstillväxt i läkemedelsbranschen. Dessutom utförs en oproportionerligt stor andel av branschens FoU i USA, vilket får negativa konsekvenser för sysselsättning med högt förädlingsvärde och de åtföljande investeringarna i klinisk forskning.

De europeiska socialförsäkringsinstitutionernas kostnadspolitik kan till viss del förklara skillnaderna mellan EU:s läkemedelsindustri och USA:s. Men skillnaderna kan inte fullständigt förklaras av sektorsspecifika faktorer. De beror också på Europas relativa brist på dynamik i reformerna av arbetsmarknaden och kapitalmarknaden, utbildningen, de offentliga

utgifterna och systemet för marknadsreglering. Detta illustreras bl.a. av den relativa bristen på dynamik hos nya teknikcentrerade företag när det gäller att starta och utveckla FoU-projekt.

Med tanke på den bristande europeiska konkurrenskraften, som åtminstone delvis beror på snedvridningar till följd av befintliga system för prissättning och ersättning, har kommissionen tagit initiativ till att behandla några av de brådskande frågorna genom att inrätta läkemedelsforumet. Forumet inrättades i juni 2005 och är den första organisationen som samlar beslutsfattare på hög nivå från medlemsstaterna, industrin och andra berörda parter. Forumet kommer att utgå från tidigare arbete, läkemedelsprocessen inom G10, och ägna sig åt de tre ämnena patientinformation, läkemedels relativa effektivitet samt prissättning och återbetalning.

Särskilt de två sistnämnda ämnena har lett till snedvridningar av den inre marknaden för läkemedel i EU, eftersom nationella system för prissättning eller ersättning och de olika kraven på mätning av relativ effektivitet har fått oönskade följder för andra medlemsstater med annorlunda system och ofta lett till oförutsedda konsekvenser för EU:s marknad som helhet.

Forumets mål är att hitta en väg framåt med en rimlig avvägning mellan folkhälsomålet om patienternas tillgång till nya läkemedel till överkomliga priser och behovet att skapa en förutsägbar miljö för näringslivet där innovatörer belönas ekonomiskt. Att göra den rätta avvägningen och skapa en miljö som underlättar innovation kommer att gynna branschens konkurrenskraft. På grundval av arbetet i forumet måste konkreta åtgärder vidtas på EU-nivå och särskilt i medlemsstaterna, för att återge Europa dess plats som världsledande inom läkemedelsinnovationen.

5. SAMMANFATTNING

Att förbättra de europeiska ekonomiernas konkurrenskraft är ett arbete på lång sikt med många komponenter. I den europeiska konkurrenskraftsrapporten 2006 såg man över ett antal reformer av de övergripande villkoren (tillgång till innovationsfinansiering, bättre lagstiftning) och en särskilt viktig marknad för insatsvaror, nämligen energimarknaden. Dessutom framhölls att pionjärmarknader kan bidra till utformningen av en innovationspolitik med bättre framförhållning. Vidare diskuterades de senaste tendenserna och problemen för två växande spetsteknikseksektorer, informations- och kommunikationsteknik samt läkemedelsindustrin.

I enlighet med uppdraget att stödja den mikroekonomiska delen av Lissabonstrategin beskrevs i rapporten områden där ytterligare satsningar kan krävas, t.ex. när det gäller reformer av energimarknaderna i form av konsumentnytta från effektivitetsvinster, effektiva tillsynsmyndigheter, investeringar i långsiktig grundforskning och i infrastruktur, tillförlitlighet samt miljökonsekvenser. Beträffande affärsklimatet sägs i rapporten att alla medlemsstaterna vidtar vissa åtgärder för bättre lagstiftning och bättre affärsklimat i största allmänhet, men att de medlemsstater som har ett mindre gynnsamt utgångsläge bör anstränga sig mer för att inrätta fullskaliga system för bättre lagstiftning.

Beträffande innovationspolitiken framhölls i rapporten behovet av stöd till riskkapital i tidiga skeden, underlättande av gränsöverskridande tillhandahållande av riskkapital samt den styvmoderliga behandlingen av frågan om att underlätta innovationsfinansiering genom lån. Vidare utpekades de faktorer som kan bidra till utformningen av en pionjämarknadsinriktad

innovationspolitik, nämligen hänsynstagande till världsmarknadens behov och utländska kunders önskemål, överföring av den inhemska marknadens önskemål utomlands, satsning på lägre produktionskostnader, möjliggörande av konkurrens mellan olika innovativa konstruktioner samt beaktande av globala tendenser.

IKT- och läkemedelsindustrin har inte särskilt mycket gemensamt mer än att de bägge är spetsteknikbranscher. Tendenserna inom IKT är främst teknikdrivna, medan vårdkostnadspolitiken spelar en viktig roll inom läkemedelsindustrin. Emellertid är några svagheter desamma, såsom markant låg FoU-intensitet och relativ brist på unga innovativa företag. Det är också uppenbart att, förutom sektorsspecifika åtgärder som naturligtvis är nödvändiga och behandlas i särskilda forum, de bägge industriernas konkurrenskraft kan ökas avsevärt genom de mer övergripande åtgärderna som prioriteras i Lissabonagendan, t.ex. de som rör innovationsfinansiering, affärsklimatet i stort, forskning, utbildning samt arbetsmarknadens funktion.